زنگ خطرِ حراجِ میراث‌مان به صدا درآمده؛

لزوم ایجاد سازمان باستان‌شناسی در کشور

«غفلت از ایجاد یک ساختار قویِ علمی و اجرایی در میان برخی کشورها که با صرف میلیاردها دلار برای خودشان تاریخ می‌سازند، زنگ خطرِ «بر باد رفتن تمام این ذخایر ملی و سرمایه‌های پایدار این نسل و نسل‌های آینده کشور» را قوی‌تر به صدا درآورده است.»

گروه گردشگری –محوطه‌های تاریخی شناسایی شده و نشده‌ی زیادی در نقاط مختلف کشور در طول سال‌های گذشته آسیب‌های جبران‌ناپذیری را به خود دیده‌اند که نمونه‌هایش در طول سال‌های گذشته کم نبوده‌اند. چه محوطه‌های تاریخی که به دنبال طرح‌های سد سازی و عمرانی دیگر با انجام عملیات‌های نصفه و نیمه کاوشِ نجات‌بخشی شدند تا دست‌کم تمدن و یافته‌هایشان نجات پیدا کند از «سیوند» و «سیمره» گرفته تا «چم‌شیر» و «پیغام‌چای» و «کوچری» چه محوطه‌هایی که ساخت و ساز در عرصه و حریم‌شان چیزی از آن‌ها باقی نگذاشته مانند «مافین‌آباد» اسلامشهر؛ یا محوطه‌هایی که قربانی مردمان نادانسته شده و چوب حراج به پیکرشان خورده مانند «جیرفت» سال‌ها قبل و «بیت‌مشحوت» این روزها که هر بارندگی هجوم بیشتری از قاچاقچیان را به آن سو می‌کشاند و حتی محوطه‌هایی مانند «چگاسفلی»، «جوبجی»، «ارجان»، «شوش»، «چغامیش» و «چغاگاوانه» که مدیریت‌های شهری برای‌شان داستان‌های جدیدی ساختند و به نامِ توسعه امان‌شان را بریده‌اند.

و حالا همان شده که مدت‌هاست باستان‌شناسان به زبان‌های مختلف و با راهکارهای متفاوت تلاش می‌کنند تا دست‌کم ارزش کارشان را نه تنها به متولیان شهری و دولتی که به مردم نیز بفهمانند چه با نامه‌های سرگشاده‌ای که تا کنون به مسوولان مختلف دولتی نوشته‌اند و چه به متولیان میراث فرهنگی و از لزوم توجه به میراث فرهنگی و محوطه‌های تاریخی سخن گفته‌اند.

این بار علی اصغر نوروزی – دانش‌آموخته کتری باستان شناسی و عضو هیئت علمی پژوهشکده باستان‌شناسی – از متولیان میراث فرهنگی و باستان شناسی کشور در خواست ایجادِ «سازمان باستان شناسی» را جدای از تشکیلات مرتبط با پژوهشگاه میراث فرهنگی دارد تا شاید این‌بار بتوان نقش موثرتری برای باستان‌شناسی کشور و محوطه‌های تاریخی بازی کرد.

ایجاد سازمان باستان‌شناسی نیاز اساسی آینده کشور است

این باستان‌شناس ایجاد «سازمان باستانشناسی» را نیازی اساسی برای آینده کشور می‌داند و با بیان این‌که ایران در قلب خاور میانه و در مرکز هلالی است که گهواره و بستر تکامل فکری و تکنیکی انسان هوشمند شناخته می‌شود، ادامه می‌دهد: این منطقه زادگاه تمدن و خاستگاه اولین حکومت‌ها و امپراطوری‌هاست. از سوی دیگر گوشه و کنار ایران پر از آثار و شواهد باستانی است که روایت کننده حرکت انسان از گذاشتن نخستین خشت خام بر خاک تا بناهای شگفت انگیز مختلف در کشور است. این باستان‌شناس با بیان این‌که ایران را «بهشت باستان‌شناسی» نامیده‌اند، می‌گوید: یکی از مهمترین دل مشغولی‌های انسان معاصر دانستن درباره داستانِ آمدن و شدن تبارش در تاریخ است، اتفاقی که در دهه‌های گذشته و در اوج جریان‌های سیاسی برای مدتی دستاویز برخی گروه‌ها بود.

او باستان‌شناسی را مصداق «قل سیرو فی الارض ...» و شناخت انسان از طریق مطالعه آثار انسان از آدم تا خاتم می‌داند و تاکید می‌کند: شناساندن درست این علم و رسالتِ آن و فواید فراوانش و حمایت و هدایت آن می‌تواند متضمن فواید و منافع فراوانی برای کشور باشد که از آن غفلت شده است. به اعتقادِ وی نقش تاریخ‌سازی، فرهنگ‌سازی، هوش و ذکاوت ایرانیان در دوره‌های پیش و پس از اسلام به استناد میلیون‌ها اثر باستانی در جغرافیای ایرانِ فرهنگی غیر قابل انکار است.

او همچنین با تاکید بر این‌که فارغ از اوضاع نابسامان گشت و گذار و سیر و سیاحت و جستجو و پژوهشی که در دوران کرونا جهان را در خود گرفته، شناختن و دیدن مظاهر حرکت بشر از آغاز تا فرجام علاقه و آرمان بسیاری از انسان‌هاست، می‌افزاید: آن بستری بزرگ و گنج و معدنی تمام‌ناشدنی برای ایران و همسایگانی مانند عراق و ترکیه و مصر و حتی یمن فراهم کرده است.

این دانش‌آموخته دکتری باستان‌شناسی این اتفاق را برای رونق بخشیدن به شناسایی، کاوش و بازسازی مظاهر مادی میراث فرهنگی مانند تپه‌ها و محوطه‌ها و بناهای تاریخی و مظاهر معنوی و ناملموس آن می‌داند و ادامه می‌دهد: آیین‌ها و اعتقادات و آداب و رسوم و سنت‌های به یادگار مانده‌ی گذشتگان می‌توانند باغی بسازند که از ثمره‌ی آن نیز مردمان گوشه و کنار کشور و هم پژوهشگران و باستان شناسان و در کل اقتصاد و معیشت علم و فرهنگ و هنر کشور به انتفاعی پایدار دست یابند.

کرونا فرصت مطالعه و آسیب‌شناسی برای آینده را فراهم کرد

نوروزی با تاکید بر این‌که در کنار خسارت‌های بی‌شمار همه گیری جهانی کرونا اکنون زمان مناسبی برای ایستادن، مطالعه و آسیب‌شناسی گذشته و تدوین هوشمندانه شیونامه‌هایی برای حرکت در آینده و دوره پسا کروناست، ادامه می‌دهد: از این منظر در مقابل کوه بلند سرمایه‌های باستان شناسی کشور باید گفت که کمتر از ۱۰۰ نفر باستان‌شناس متخصص که نیمی در پژوهشگاه میراث فرهنگی جمع آورده شدند و نیم دیگر به عنوان بازمانده‌های از ساختار پیشین سازمان میراث فرهنگی در تمام استان‌های کشور در سمت‌های نا مربوط و پراکنده قرار دارند.

وی با اشاره به این‌که شاید باور آن برای دیگران سخت باشد که در ساختار اداری هیچ یک از ادارات کل میراث فرهنگی استان‌ها یک معاونت، بخش و دفتری به نام باستان‌شناسی وجود ندارد، اضافه می‌کند: در طرف مقابل حدود ۵۰ گروه باستان‌شناسی در دانشگاه‌های کشور چند صد باستان‌شناس از مقاطع کاردانی تا دکتری فارغ‌التحصیل شده یا مشغول به تحصیل هستند. در واقع سرمایه‌ی انسانی عظیمی برای ساماندهی باستان‌شناسی کشور در اختیار گذاشته‌اند که متاسفانه تقریبا همه بیکار مانده‌اند.

اگر توقع‌مان را به مردم آموزش می‌دادیم، امروز به میراث‌مان ارزش می‌گذاشتند

او شناخت، نگهداری و حفاظت از میراث فرهنگی را امروزه یک مطالبه عمومی می‌داند و تاکید می‌کند: هر چند در یکی دو سال اخیر حفاظت از میراث فرهنگی قدری تحت الشعاع رکود اقتصادی و گرفتاری‌های ناشی از تحریم‌ها و بیماری‌ها بوده و به ظاهر کم رنگ شده است، اما اگر در دو دهه پیش ما (میراث فرهنگی) از مردم توقع ارزش گذاشتن به میراث فرهنگی شهرشان را داشتیم و با ابزار مختلف آن را آموزش می‌دادیم و ترویج می‌کردیم، امروز مردم نیز از ما ارزش گذاری، صیانت، نگهداری و معرفی در خور آثار تاریخی شهر و روستایشان را طلب می‌کردند، غافل از این‌که در ساختار وزارت میراث فرهنگی در تمام استان‌های کشور چیزی با نام «باستان شناسی» وجود ندارد! به اعتقاد وی امروز باستان‌شناسان وظیفه خود می‌دانند تا گوشزد کنند که تشکیلات باستان‌شناسی فراگیری در کشور چه برای نگهداری و حفاظت فعالیت اداری و پاسخگویی اداری و عمرانی کشور و چه برای مطالعه، پژوهش، معرفی و بهره‌برداری علمی و اقتصادی از این دریای بیکران وجود ندارد.

تمام توان پژوهشکده باستان‌شناسی، کفافِ نیازمندی‌های فقط خوزستان نیست

وی با اشاره به این‌که ساختار فعلی وزارت میراث فرهنگی در این حوزه با وجود همه تلاش‌های انجام شده، در حال حاضر بضاعت ساختاری حفظ و بهره‌برداری از میلیون‌ها اثر تاریخی کشور را ندارد، می‌گوید: به دوش کشیدن بار کلان سه حوزه عظیم میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی نیازمند بازنگری اساسی در ساختار این وزارتخانه است، همان طور که تمام توان پژوهشکده باستان‌شناسی فقط از بُعد علمی (و نه اداری و اجرایی) در یک شرایط ایده‌آل کفاف نیازمندی‌های فنیِ استانی مانند خوزستان را هم نمی‌دهد.

این عضو هیات علمی پژوهشکده باستان‌شناسی کشور؛ تاسیس «سازمان باستان‌شناسی کشور» در زیر مجموعه این وزارتخانه را برای تحقق دو هدف اساسی، بسیار حیاتی می‌داند و می‌گوید: فراهم کردن بستری برای استفاده از این توانمندی عظیم ملی برای جذب گردشگران و توسعه صنعت توریسم کشور به عنوان جایگزینی جدی برای نفت در اقتصاد کشور و ایجاد میلیون‌ها فرصت شغلی از یکسو و همچنین برای شناسایی، کاوش و معرفی فیزیکی این ثروت در قالب موزه‌ها و سایت موزه‌ها و محوطه‌های ملی و جهانی و معرفی علمی و پژوهشی این داشته‌ها به صورت کتاب، مقاله و سمینار از سوی دیگر یکی از نیازهای اساسی کشور است.

نوروزی با تاکید بر این‌که غفلت از ایجاد یک ساختار قوی علمی و اجرایی در میان تازه کشورهای کوچکی که با صرف میلیاردها دلار برای خودشان آثار باستانی می‌سازند و اگر دست‌شان برسد از دست‌اندازی و مصادره و دامن زدن به تاراج مواریث ملی همسایگان نیز ابایی ندارند، ادامه می‌دهد: زنگ خطر «بر باد رفتن تمام این ذخایر ملی و سرمایه‌های پایدار این نسل و نسل‌های آینده کشور» به صدا در آمده است.

نوروزی با تاکید بر این‌که غفلت از ایجاد یک ساختار قوی علمی و اجرایی در میان تازه کشورهای کوچکی که با صرف میلیاردها دلار برای خودشان آثار باستانی می‌سازند و اگر دست‌شان برسد از دست‌اندازی و مصادره و دامن زدن به تاراج مواریث ملی همسایگان نیز ابایی ندارند، ادامه می‌دهد: زنگ خطر «بر باد رفتن تمام این ذخایر ملی و سرمایه‌های پایدار این نسل و نسل‌های آینده کشور» به صدا در آمده است.

معاون میراث فرهنگی وزارتخانه میراث فرهنگی خبر داد:

برای نجات یک دانش جهانی شده؛ میراث فرهنگی به دولت نامه نوشت

گروه گردشگری –«میراث فرهنگی در نامه‌ای به دبیر دولت تاکید کرده تا لنج‌های شناور چوبی که دانش ساخت آن‌ها در یونسکو شده‌اند، از قانون امحای شناورهای تجاری مستثنی شوند و حتی پیشنهاد شد این لنج‌ها کاربری گردشگری به خود بگیرند.»

سوم آذر ۱۳۹۰ ششمین دوره اجلاس کمیته میراث ناملموس جهانی در شهر بالی اندونزی، «دانش سنتی لنج‌سازی و دریانوردی ایرانیان در خلیج فارس» را در فهرست میراث معنوی در خطر یونسکو و البته به عنوان اثری نیازمند پاسدارانه فوری ثبت کرد. با جهانی شدن این دانش بومی و تعهداتی که ایران برای حفاظت و ترویج آن داد، قول و قرارهای زیادی برای همان اقدامات پاسدارانه در طول چند سال گذشته به خصوص چند سال اول جهانی شدن این میراث ناملموس مطرح شدند و چهار سال یک بار نیز متولیان میراث فرهنگی اقدامات مربوط به این پاسداشت را برای ادامه حیات و ترویجش در کشور به یونسکو ارسال کردند، اما بعد از گذشت ۹ سال از شروع ماجرا، ناگهان ورق برگشت. تا آن‌جا که در ۲۳ آذر هیات وزیران «برنامه جایگزینی شناورهای سنتی تجاری با ظرفیت کمتر از ۵۰۰ تن (لنج تجاری) را با هدف حذف ابزار قاچاق کالا از دریا، انتقال فعالیت‌های غیررسمی به رسمی و تجاری، رونق فعالیت‌های کشتی‌سازی داخلی و خدمات تعمیر و نگهداری آن‌ها و نیز افزایش ایمنی دریایی» به تصویب رساند. با این تصمیم و در صورت نهایی شدنش که بر اساس همان مصوبه، باید تا پنج سال آینده حذف شوند، احتمال تدریجی حذف این پرونده از لیست یونسکو نیز وجود دارد؛ احتمالی که معاون میراث فرهنگی وزارتخانه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی حتی اجازه‌ی صحبت درباره‌ی آن را نمی‌دهد و تاکید می‌کند که به واسطه‌ی تعهد دولت هیچ‌گاه آن رخ نخواهد داد. حالا محمدحسن طالبیان – معاون میراث فرهنگی وزارتخانه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی – در گفت‌وگو با ایسنا می‌گوید: کمیسیون اقتصاد با تشکیل یک کارگروه و عضویت سه دستگاه صمت، نماینده معاونت حقوقی ریاست جمهوری و وزارت راه، جزییات را درآورده تا لنج‌های تجاری را برای تصویب بررسی، و نوع آن‌ها را مشخص کنند تا از فعالیت بازداشته شوند؛ بنابراین میراث فرهنگی در نامه‌ای به دبیر دولت درخواست کرده تا میراث فرهنگی نیز عضو این کارگروه باشد. او با بیان این‌که در نامه‌ی معاونت میراث فرهنگی تاکید شده تا لنج‌های شناور چوبی که دانش ساخت آن‌ها در فهرست میراث جهانی ناملموس یونسکو به ثبت رسیده، باید از این قانون مستثنی شوند، ادامه می‌دهد: زمانی که این بحث در کمیته‌های فرعی کمیسیون اقتصاد مطرح بود و معاون سرمایه‌گذاری در آن شرکت می‌کرد، نیز با نامه‌ای مکتوب با این اتفاق مخالفت کرده بودیم و حتی در همان زمان مطرح و پیشنهاد شد که این لنج‌ها می‌توانند کاربری گردشگری نیز داشته باشند. وی با تاکید بر این‌که ثبت جهانی «دانش سنتی لنج‌سازی و دریانوردی ایرانیان در خلیج فارس» در واقع یک تعهد از سوی دولت جمهوری اسلامی ایران به یونسکو است که باید از آن محافظت کند، ادامه می‌دهد: میراث فرهنگی نماینده‌ی دولت ایران در حوزه‌های مختلف در یونسکو است و چون این اتفاق (حفاظت از دانش سنتی لنج‌سازی) یک تعهد از سوی دولت است، حتما این قضیه مورد توجه هیات وزیران و هیات دولت قرار می‌گیرد تا دانش سنتی بومی لنج‌سازی به فراموشی سپرده نشود. طالبیان معتقد است: موضوع مصوبه‌ی در دست هیات وزیران فقط مخصوص لنج‌های تجاری بوده که آن‌ها توضیح داده‌اند، اما برای دیگر لنج‌ها با کاربری‌های دیگر حتی می‌توانند با حمایت‌های مختلف مانند دادن وام از آن‌ها استفاده‌های مناسبی کرده و در تداوم این ثروت فرهنگی و میراث ناملموس در کرانه خلیج فارس موثر واقع شوند.

روند تکمیلی مصلی جزیره کیش

عکس: جعفر همافر

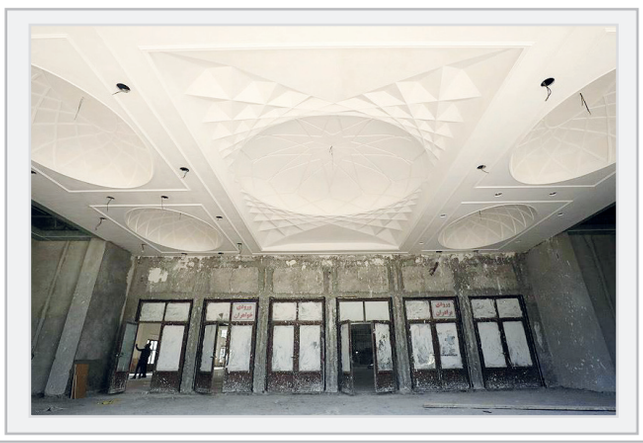

اقتصاد کیش روزنامه
پرتیراژترین و با سابقه ترین نشریه جزیره کیش
گسترده ترین شبکه اطلاع رسانی داخلی منطقه آزاد کیش
۴۴۴۲۴۹۶۹
۴۴۴۲۴۹۹۹